

Industri krisia Euskadin

Xabier Olaberri

Eguno euskal ekonomiaren krisialdi hau, munduko ekonomiatik datozkeen aldaketa-beharreri egokiro erantzuteko ezintasunean aurkitzen den industria baten eta gizarte baten adibide garbi bat dugu. Konbentzionalki 73.eko petrolio-krisia hartu izan ohi da krisi mundialaren abiapuntu bezala, nahiz eta argi dagoela ematen duen jadanik aurreko urteetan ere ongi aski ikus zitezkeela bigarren mundu-gerratik sortu zen sistema ekonomikoaren funtsezko zutabeen akatsak: hala nola, urrearen krisia, herri kapitalistetako gizar-te-mugimendu protestariak edo eta hirugarren munduan amerikanoen nagusigoa jasan nahi eza. Nolanahi dela ere, aldatu egin da munduko ekonomia eta, batez ere, bere sektore industrialean egin du aldaketa hori; produkzio-adar osoak hazteko perspektibak erro-errotik aldatuz, teknologi berrikuntza sakonak ezarriz, produkzio-prozesuaren zati bat lanekuaren kostua barregarri gertatzen den areatara desplazatuz, etab. Euskadi ez zegoen prestatua gisa horretako aldaketa zorabigarria asumitzeko, eta gainera, bere ekonomia

industri sektorean oso zentratua zuenez gero, eta oso kanpoaldera irekia, zeharo lur-jota geratu da haren bilbapen ekonomiko guztia.

Ez zait iruditzen Euskadiko krisi hau ulertu eta berari buruzko estrategia bat planteia daitekeenik, baldin eta ez bada oso kontutan hartzen mundu-mailan gertatzen ari denaren zentzua. Kapitalismoaren baitan sakoneko krisi bat ematen denean, munduko sistemak bere produkzio-sistema osoa birrantolatuz erreazionatzen du, hasi kontsumo-eredutik eta enpresen produkzio-erretarainoxe, fabrikazio-prozesuak baldintza konkretu batzuk betetzen direneko area berrietara desplazatuz. Aski litzaiguke kapitalismoak 29.eko krisiaren ostean, eta II. Mundu-gerra ere barne, jasan zituen eraldakuntza sakonak oroitzea, 1990.eko mundua, 1970.ekoaren aldean, oso bestelakoa izango dela ulertzeko.

Eta Euskadin dugun problemarik larriena da, Euskadi ez dagoela teknologiaren aldetik, ez finantzen aldetik eta, okerrago dena, ezta politikoki ere, gertatzen ari den iraultza ekonomikora positiboki moldatzeko kondiziotan. Gure produkzio-egitura oso aukera edo aniztasun gutxikoa da eta beren gailurra oraindik ere duela oso hamarkada gutxi jo zuten sektore tradizionaletan finkatua gainera; eta, aldiz, teknologia modernozko sektoreen eta, bidezko denez, etorkizun hobea izan dezaketen industri sektoreen trenea galduz ibili da, adibidez elektronikaren eta informatikaren mundu konplexu osoa, aeronautika eta prezisio-industria, bioindustriak etab. Ekonomi apogeoaren urteetan, 60ko hamarkadaren azkenetaraino, saia zitekeen euskal ekonomiaren hazteko ahalmenaren parte bat horren arlo etorkizuntsu horietan oinak ipintzen hasteko aukera eman zezaketen teknologi eta industri azpiegiturak sortzen. Hauxe izan zen, hain zuzen, urte haietan Euskadin eman zen polemiketako bat, bigarren hazaldiko industriatik hirugarrenekora pasa behar zela esaten zenean. Tamalez, ordea, gure zuzendari- eta enpresari-klaseak nahiago izan zuten, inolako abenturatan sartu gabe, ezagutzen zuten industri ereduari iraunerazten saiatzea.

Euskal krisiaren larritasunean intzidituko duten zirkunstantzietan bigarrena, betiko konkurrentzi falta izan da. Euskal industria iragan mendearen azken hondarretan jaio zen, bere meatz-

-ondasunei eta euskal produktuen kontsumoa bermatzen zuen babespen estatalari esker. Orduetik hona, ordea, asko baino gehiago aldatu dira gauzak lehengaien aberastasunari dagokionez, baina babespena etengabeko konstante bat izan da, beti ere. Babespen horrekin, kanpoko teknologiaren eta Espainiako merkatu atzetatuaren arteko artekari bikain bezala agertzen zen euskal industria, batez ere tarteko industri produktuei zegokien guztian eta ekipamendu-ondasunei zegokienaren parte on batetan.

Babespen-egoera etengabe honek, bere gorabeherak eta gutti, etekin handiak ematen zituen, berriztapen-eginahal handirik gabe. Euskal teknologia, nazioartekoa baino atzerago ibili da beti, eta, jakina, guzti horrek produktuen konkurrentzi falta suposatzen zuen. Gero, merkatu espainola 60. urteetatik hona irekiz joan bait da, halako teknika-berrikuntza batzuk egin behar izan zituzten euskal enpresek; baina, oro har, nahiago izan zen epe laburreko errentagarritasunarekin jarraitu eta ez Europakoaren antzeko produktibitate bat lortzeko lanbide gogorrari ekin

Eta horrelakoxe egoeran gaudela jausten zaigu 73.eko krisia. Petrolioaren prezioak gero eta gorrigo doaz etengabeko lehiari, eta herri guztiak gero eta gehiago exportatzera behartuak aurkitzen dira, baldin eta beren pagu-balantza nolabait orekatuko badute. Euskadin, gainera, oraindik areagotu egiten da kinka, zeren Estatuko ohizko merkatua —munduko krisiaren ondorioz hau ere— dinamismo eskasekoa azaltzen bait da, eta horrela izugarri indartu behar da exportatzeko ahalmena. Exportatzeko ere, ordea, konkurrentea izan behar da eta Euskadi ez zen hala orduan, eta ez da gaur egun ere oraindik. Guzti honi, dolarren aldean gehiegi kotizatu izan den pezeta baten azken urteotako moneta-politikarekiko problemak eta euskal produktuen ohizko merkatuen zati handi bat babesteko joera eranstean baldin badizkiogu, uler daiteke zein zaila den arazo honen soluziobidea, enpresa askok beren kostuen azpitik exportatu behar izaten dutelarik, produkzio-kotari arrazoizko maila batetan eusteko lehiari.

Gero, ikerketa zehatz gutxi egiten da produktu bakoitzak mundu-mailan duen jokabideari buruz, nahiz eta, bestalde, nahikoa datu badagoen beren eskea geldituta daukaten produktuak

ekoiztera dedikaturiko gurea bezalako ekonomien drama bere headadura osoan ulertzeko. EEEda dateke, agian, industriak birlekutzeko eta nazioarteko ekonomiaren banaketa berri bat antolatzeke fenomeno hau gehien estudiatzen ari dena, biktima gertatu delako, alde batetik, eta egoera berri honetatik mesedetua irtengo delako, bestetik. Horrela, 47 azpisektorearen munduko eskearen portaera aztertzen duen estudio kaleratu-berri batek, balio diezaguke problemaren gida bezala.

- Bakarrik 8 azpisektorek irabazi dute beren hazkunde-tasan 70eko hamarkadan: horietako 4 laborantz elikadura edo hirugarren munduko premia biziko produktuekin erlazionatuak daude; eta beste 4ak industri sektoreekin erlazionatuak (telekomunikazioak, jendetza zabaleko elektronika, laborantzako materiala eta prezisio-materiala). Orain, euskal ekonomia ez dago sektore hauetako ezeinetan, eta ez bide dirudi aurrerantzean ere sartuko denik, zeren gisa horretako fabrikazioaren parte handi batek bederen (pentsa, adibidez, jendetza zabaleko elektronika edo konfekzioa), Asiako hego-ekialdeko laneku men eta merkeko herrialdeetarantz jotzen bait du gero eta gehiago.
- Beren hazkunde-tasan geldirik edo zertxobait beheranzko joerarekin aurkitzen diren 18 azpisektorearen artean, 4 bakarrik ditu Euskadik halako presentzia esanguratsuzkoak: haltzariak eta zurezko artikulatuak, kontserbak, etxerako elektragailuak eta automobilaren industria. Haatik, nola etxelektragailuen sektorea hala automobilaren auxiliarrena, bere produkzioa mundu-mailan birrantolatzeko prozesuan aurkitzen dira, planta gutxi batzutan kontzentratu eta espezialtzeko xedearekin; eta, gero, badago hirugarren mundua adar hauetan gero eta autosufizientea bilakarazi nahi lukeen joera bat ere. Beraz, bi azpisektore hauek nazioz gairdiko enpresa zabalagoetan integratzeko prozesuan aurkitzen dira inongo ezpairik gabe, eta oso zail gertatzen zaie euskal enpresei beren produktuentzat nazioarteko merkatu eskurakor bat aurkitzea.

Alderantziz, lehen sektorearekin loturiko beste bi ada-

rretan, haltzari eta zurarenean eta kontserbenean alegia, panorama baikorrago batekin aurkitzen gara, herria horretarako antolatzen baldin bada behintzat; zeren, Nafarroak laborantzan eta herri osoak abelazkuntzan dituzten ahalmenekin, eta euskal baso eta oihanek ematen dutenarekin, oraindik ere askoz gehiago egin bait daiteke berorien ustiapenari dagokionez. Industriara muga nadila eskatu zaidanez gero, ezin hasiko gara euskal lehen sektorea aztertzen; baina, hala ere, bihoa aurretik ezinbesteko gauzatzat ematen dudala gure herriko laborantzaren ahalmen guztiak aprobetxatu beharra: hasi Nafarroan lor daitezkeen 200.000tik gorako hektarea irrigagarri horietatik eta gure ohianak arrazionalki ustiatuz zure papergintzaz aparteko sektoretan tratatzerainoxe, gaizki aprobetxatutako dozenaka mila hektarea horiek abelazkuntzako prozesu bati erantzuteko bazka-produkzioarako birreskuratzeaz ahaztu gabe. Azpisektore primario hau behar bezala berrindartuz gero, aztertu nahi ditugun transformazioko sektore industrialen hazkuntza bat lortuko litzateke, agian, mundu-mailan halako joritasun bat dutenez sektore horiek.

- Tamalez, ordea, hirugarren azpisektore-taldean aurkitzen ditugu euskal enpresak samaldan. Beren hazkunde-tasa bortizki erori den 21 azpisektoretako 13 intentsitate biziarekin aurkitzen dira Euskadin. Papera, siderurgia, erreminta-makinak, tubogintza, turbina- eta bomba-motoreak, makineria elektrikoa, mekanika orokorra, kimika organikoa, pneumatikoak, etab. gure industriaren bihotza dira, hain zuzen ere, eta sektore hauetxek aurkitzen dira borroka bikoitza egin beharrean: alde batetik, mundu-mailan erabat geldirik dagoen eskearen kontra eta, bestetik, teknologia eta produktibitate altuko herrialdeen gero eta eskaintza berritzailearen kontra, edota lanesku merkeko herrialdeen kontra.

Ez da beraz batere harrizkoa, krisia beste inon baino gehiago sektore hauetan bazkatzea, eta plantilak murrizteko arazoari dagokionez oso bereziki. Salmentak, arras geldirik dagoen merkatu batetan, herri batek bere pro-

duktibitatea ugaltzeko duen ahalmenaren pentzudan geratzen dira funtsean; eta produktibitate-ugaltze orok plan-tilak murriztu beharra suposatzen du beste ezer baino lehen. Horregatik, barne-merkatu handia duten herriak merkatu hori babesten ahalegintzen dira, medio gutxi-asko klasikoekin, eta pertsonala murriztu beharrari no- labait eustearren, esate baterako, altzairuaren eta auto- mobilaren sektoreetan EEBBen eta Japonen arteko istiu- luan, EEEen eta Japonen arteko automobilaren sektorean, edota oraindik berrikitan EEBBen eta EEEaren artean altzairua dela eta deklaratu dena, etab. Euskadik ez du pisu politikorik ez barne-merkaturik gisa horretako ga- tazka batetan eragin ahal izateko, eta horregatik eraba- kiak txintik ere esan gabe jasan beharrean aurkitzen da; eta zer esanik ez mundu guztia jakinaren gainean denean produktu horietako askotan, sistema fiskal homologatu baten faltaz, *dumping*-erako aukera ematen dela.

Egungo egoera

73.az geroztik Espaini eta Euskal Herri mailan jarraitu den politika ez da gauza izan krisiaren ondorioei aurre eman eta funtzionamendu-eredu alternatibo bat prestatzeko. Ez da ahaztu behar, bestalde, Francoren gobernu-garaiko ekonomi politika pe- trolioaren krisia gauza iragankorra zen ideiak zuzendu zuela eta, beraz, oparotasunak, urte-pare baten edo hiruren ondoren, berriro itzuli beharko zuela uste zela. Eta urte hauetantxe eki- ten zaio, esate baterako, gehienbat Euskadin kokatua dagoen altzairu ez-integralaren sektoreko 2. Ekintza Kontzertatuari, beti ere altzairuaren kontsumoa asko gehituko zen «aurrikuspenare- kin». Antzeko beste zenbait erabakik, papergintzan edo ener- gian adibidez, kapital handiak inbertitzera bultzatzen du planta berrietan eta, horrela, krisia bi bider areagotu besterik ez da egin urte hauetan; zeren alde batetik kontsumo-falta dagoen bi- tartean, bestetik lehendik zeuden instalazioak hobetzeko edo adar eta produktu berriak sartzeko behar ziren kapitalen zati handi bat alfer-alferrik xahutua geratu bait da.

Krisia luzarorako doala ohartu denean, ordea, eskuinak nahia-go izan du teoria nabarmenki neoliberalen alde edo, are, monetaristen alde jokatu; eta merkatuaren esku utzi du soluzioaren hautabidea. Ez dut uste ondorio okerragotara irits zitekeenik. Petrolio-krisia eman eta zortzi urtetara, oraindik ere martxan jartzeko dago Estatuan eta Euskadin energia aurreztearen aldeko politika bat; eta, horrela, EEEko herrialdeetan gaur egun energi kontsumoari eutsiz edo nabarmenki gutxituz BPG (Barne Produktu Gordina) gehitzea lortu den bitartean, Euskadin energi kontsumoa gehitu egin behar dela aldarrikatuz jarraitzen da, BPGa geldirik edo are beherakadan doan bitartean.

Zalantza-balantza honetan murgildurik, gerora zer gertatuko den susmorik gabe eta mozkin-perspektiba eskas baino eskasagoekin, industriet zeharo frenatzen dituzte dutena zabaltzeko edo arlo berrietan sartzeko inbertsioak, duten produktibitatean hobakuntzak egitera mugatuz. Beste aldetik, finantz boterearen kontzentrazio-gradua hainbestekoxea da, non bankuen interesekin loturarik duten enpresek bakarrik lor bait dezakete krediturik eta, jakina, gauzak horrela, enpresa txiki eta erdi-mailakoen sektore osoa indarge sentitzen da bere finantz arazoei eta teknikoei aurpegi emateko, eta itxi egin behar izaten dute.

Horregatik, ez da batere harrizkoa euskal industriak 75.etik hona, eraikuntzako 30.000 enpleguez gainera, 60.000 galdu baldin baditu, hau da, gaur egun daudenen %18 hain zuzen. Oraindik ezagutzeke daude Bilboko Bankuak bi urtez behin egin ohi duen errenta nazionalaren banaketari buruzko estudioaren zifra ofizialak; baina ezagun daitezkeen berrien arabera, gauza jakina da jadanik 77. eta 79. urteen artean Bizkaiko industri produktzioa %30 batetan gutxitu zela, eta %13 batez Gipuzkoakoa, Arabakoak eutsi egiten zion bitartean. Nolanahi dela ere, krisiaren larriak ordutik hona berdintsu iraun bait du, eta Araban berriz areagotu egin bait da, pentsa daiteke zein nolakoa izango den euskal industriaren egungo egoera estatistikoa.

Gure Herriari aplikatu nahi zaizkion indikatzaile kuantitatibo eta kualitatibo guztiak aplikatuta ere, denek argi aski frogatzen dute Euskadi ekonomi beherakadan doan herri bat dela; eta hori, ez bakarrik egoera bera oso grabea delako, baita horren

kausei buelta hartzeko ahalbideak oso mugatuak direlako ere. Gure herriko garapen ekonomikoa bi metatze-iturri handitan oinarritu da: industriaren mozkinetan, alde batetik, eta finantz sektore indartsu batetan, bestetik. Horietako lehena, ordea, jadanik zeharo suntsitua dago, zeren apenas suposatuko bait du balio erantsiaren %6 bat, 75.ean %20 suposatzen zuen bitartean. Bigarrenari dagokionez, berriz, Bankari alegia, bere filosofi aldaketarekin, bere industriak sustatzeko eginkizun oro abandonatzen saiatuz eta merkatal artekari soil eta lasai bat izatera mugatuz, baliabide-iturri oparo baten galera suposatzen dio herriari.

Gogoeta asko baino gehiago egin beharko litzateke problema honetaz, zeren hertsiki lotua bait dago krisiaren desarroiloarekin. Banka espainola izan da, eta da, ekonomia eta politika espainolaren gure zuzendaria, eta iraganean oso protagonismo garrantzitsua izan zuen eta presente zegoen halako zabalgo bat zuten projektu guztietan. Egun, behiak hezur-huts direnean, merkatal sektorean abarotu da banka, eta duen monopolio-graduarekin, izugarriko mozkinak lortzen ditu dirua ikaragarri garestituz. Nazioarteko konparaketa guztiek frogatzen dutenez, banka espainola da, hain prezeski, transformazio-kostu —egitur gastuak gehi mozkinak— altuenak dituen, eta horrek oihartzun negatiboa du eskierki industriaren sektorean. Hain zuzen ere, euskal industriaren industri mozkinen galeraren zati handi bat, finantz kostu itzel horiegatik da; eta enpresa txikiak dituen problema asko eta asko, behar hainbateko kredituak lortu ezinetik datoz.

Banku-sektorearen birmoldapena dugu, inondik ere —dauden nazionalizazio-formula ugariatzen oinarrituriko kontrola erdetsiz—, krisialditik irteteko aldatu behar handia dutenetako bat. Finantziario-iturriak lortu behar dira industria txikiarentzat eta erdi-mailakoarentzat, Industria Txiki eta Erdi-mailakoaren Institutu (ITEMI/IPYME) baten bidez, gestio-, teknologi eta plan-gintza-arloetan ere lagun diezaien. Horixe litzateke beharrik premiazkoenetako bat.

Zeren, ematen diren bezalako kondizioetan, Euskadi bere krisi sakonetik merkatuak aterako duela sinisten jarraitzea, suizidio soil eta ximple bat besterik ez bait da. Ez dut ezagutzen

inon funtzionatzen duenik edo funtzionatu izan duenik merkatuak, multinazional eta monopolio erraldoi hauekin txiste bat ematen duen egunotan; baina esperientziaren aurrean begien bistan daukaguna behintzat zera da: merkatuak ez diola egiazko irtenbiderik ematen krisiari eta enpleguak suntsitzera eta premiazko egitur eraldakuntzak atzeratzera mugatzen dela. Funtsean merkatuan oinarritzen den edozein irtenbidek, etorkizunaren presentearen eraberrikuntza soil bat bezala antolatu nahi lukeen edozein soluziok, suntsimendu sozial nabarirako bidean jarriko du herri hau.

Soilik exportazioa desarroilatuz —eta horretarako alokairuak jaitsi behar dira eta plantilak murriztu— herri honen ekonomiak etorkizunik baduela pentsatze hutsak, praktikan bere jendetza-ren parte handi bat emigraziora kondentatzea suposatzen du. Jandak egun, azken zentsuaren zifren arabera, 50.000 tik gora dira Bizkaitik eta Gipuzkoatik emigratu behar izan duten pertsonak; eta jaiotza-tasa etorkizun-faltaren ondorioz halako azantzarekin amildu da, non jaiotzen zenbakia ugaldu ordez gutxitu egin bait da, 75. urteko 47.000tatik 80ko 38.000taraino.

Merkatura jokatzek, funtsean exportazioan oinarrituriko ekonomi hazkundeko politika batekin Euskadiko problemak konpon daitezkeela uste izateak, ez dio inola ere eusten errealitatearen kolpeari. 60ko hamarkadako urte oparoetan Komunitate Autonomoak 13.000 enplegu bakarrik sortu ahal izan zituen urteko; eta gaur, soilik arrazoi demografikoengatik, 20.000ren bat enplegu berri behar dira urtean, baldin eta langabeziari egungo 200.000 langabetuko kota horretan eustea lortuko bada. Euskadik ez du teknologiarik ez beharrezko lehengairik, mundu-mailan itxura hartzen ari den nazioarteko ordena berri horretan berriro airoso jartzeko bidea eman diezaiokeenik. Horregatik, ahaztu beharra dago Japon bezalako herriei konkurrentzia egiteaz (BPGa %5etik 6rako hazkundearekin gaur egun, krisi eta gutti); eta gogora dezagun, hazkunde hain ikusgarri horiekin ere, ez litzatekeela aski izango Euskadiko langabezia geldiarazi ahal izateko, zeren kalkulek %8an ipintzen bait dute BPGaren urteko hazkundera, soluziobiderik ematen hasi ahal izateko beharrezko kota bezala.

Krisiaren aurrean erresistentzia

Egungo kapitalismoaren krisia ez da soluzionatuko besterik gabe, ezta herri askoren onerako ere. BPGaren hazkundeak, gizarte-problema soluzionatzeko eta herrien ongizatea neurtzeko funtsezko erabide bat bezala, ez du jadanik benetako eragin-kortasunik. Munduko aurrikuspen guztiek oso hazkunde-tasa txikitara jotzen dute datozen bi hamarkadetakako eta hazkunde eskas hori ez da gauza izango enplegua sortzeko, produktibitatean behar den teknologi berrikuntza bortitzarengatik, hain zuzen.

Euskadik oso baza gutxi dauzka bere arrakasta industriale-rako eta, gainera, bere industria hori astunegi zaio bere ekonomia-aren multzoan. Hobe daiteke industri egoera, eta horretan saiatu behar da; baina begien bistatik galdu gabe, ez diola herriari hobakuntza horretan oinarrituriko ezein estrategiak ez oparotasunik ez ongizaterik itzuliko. Soilik 77/78ko denboraldian, bi milioi enplegu galdu ditu EEeko industriak eta Alemaniak berak, honen ahalmen teknologikoa eta exportatzailea denok eza-gutzen eta inbidiatzen dugun arren, milioi enplegutik gora galdu ditu berak bakarrik sektore horretan.

Herri hauek halako itxaropenik jar badezakete etorkizunari begira, beren barruko merkatuari eta teknologiarri zor diote hori, hasieran zituzten, eta langabezia halako lasaitasun batekin jasateko aukera ematen zieten errenta-maila altuak ahaztu gabe. Baina ez da ahaztu behar, ezta, Euskadik ez duela horrelako kondiziorik eta Euskadin ez dagoela, batzuek hala nahi dutela ematen duen arren, alemanen soluziobide bera hartzerik, hots, atzerritarak iraitzerik, bere industri sektorearen hazkunde ahula nolabait konpentsatzeko erabide bezala (Alemaniako industria apenas hazi den %1 70eko hamarkadan).

Horregatik, bada, beste klabe batzuz baliatu behar da krisiaren aurrean. Industria oso garrantzi handikoa da, baina zein gutxi eman dezakeen ezaguturik, eta oso kontutan hartuz gurea bezalako herri batetan gizarte-ehuna ez dadin urra, desberdintasun sozialak ez daitezten areagotu eta azelera, eta emigrazioa ez dadin irtenbide bakarra izan, gizarte-egituraren aldaketa osoa

galdatzen duela: gure kontsumo-ereduetatik hasi eta gure hiri-gintzaraino, garraio-eratatik hasi eta produkzio-egituretarainoko erabateko aldaketak noski. Lanaren banaketa, kontsumo kolektiboak, baliabide propioen ahalik eta aprobetxamendurik handiena, energi aurrezpena, gauzak kontsumitzeko joeraren ordez, kultura, informazioa, sormena, ingurugiroa, etab., bezalako baloreak kontsumitzeko joera... horiek dira krisiaren ondorioei eusteko behar dugun erresistentziaren giltzarriak.

Gure herria pobrea da, baina badugu duintasunez bizitzeko behar hainbat baliabide, beroriez baliatzen baldin badakigu behintzat. Gertatzen dena ordea da, merkatuaren dinamikak, enpresa-interes indibidualean dinamikak, ez dutela eramaten gisa horretako gizarte baten antolamendura, produktibismoa eta kontsumismoa eta, azken batean, harreman sozialetako fetitxismoa areagotzera baizik. Hospital-zerbitzuak kontsumitzen dira, eta ez osasuna; titulu akademikoak, eta ez kultura; modan dauden kontsumoko gauzak, autorrealizatzeko ahalbideen ordez. Gauzak produzitzen dituen ekonomia bat muntatu digute, aspaldi honetan gauza horietako askok jadanik ongizaterik ez emateaz gainera, kendu egiten digunean; eta gainera orain gertatzen da, produziokera hori krisian sartzen dela eta muntatu dutenek ez dakitela nola soluzionatu; edo, hobeto esateko, soluzionatzen ari direla, baina gurea bezalako herriak bertan behera uzten dituztela.

Horregatik ez zait gustatzen krisiari irtenbidea emateaz hitzegitea; aitzitik, krisiari kontraeustez dago hitzegin beharra. Nik ez dut uste Euskadi egiaz irten daitekeenik krisialditik, baina egoki dezakeela bere izatea koordenada berrietara ahalik eta kostu sozialik txikienarekin. Zeren, azken finean, benetan absurdo gertatzen bait da egiten den inbentua bakoitzarekin langile gehiago bota behar izatea eta urduritasun fisiko eta psikiko gehiago sortzea, normalena lan-kondizioak hobetzeak edo denbora libre gehiago lortzeak izan beharko lukeen bitartean.

Baina, nola zer egin behar den ulertzeko irakurleari balio diezaioketen gauza konkrituak azaldu behar diren, nire ustez industri sektoreari komeni zaion politikaren lerro nagusienei errepaso bat ematen saiatuko naiz.

1. — *Planifikatzea.*

Herriak ezin dezake luzaroago jarrai, problemak merkatuak soluzionatuko dizkiola pentsatuz, edota klabea Madrilen eskue-tan dagoela sinestuz. Eusko Gobernuak da hemen erantzukizun handia duena; zeren, alde batetik, berak bait du erantzukizun exekutiboak eta, bestetik, bere pisu sozialak ideia hau herritar guztien buruetan sartzeko indarra ematen bait dio.

Gaur artekoan, ordea, EAJak uko egin dio ekonomi arloan zuzenki eskuhartzeari eta muzin egiten dio edozein plangintza-saioari. Nire ustez, plangintza hori gabe, kontzertu-sistemaren bidez birreskuratzen diren baliabide guztiak efikazia eskasarekin erabiliko dira, eta horietzek dira, hain prezieski, herriak gaur egun dituen finantz baliabideei dagokien baza positibo bakarra. Birratolamendu enpresarialaren, espezializazioaren, finantz laguntzaren eta abarren politika bat finkatu behar da, eta horretarako bi dimentsiotan bururatu beharra dago: alde batetik, Madrili estatutuan babesten diren kompetentziak eskatuz, kreditu ofizialaren banaketa-kriterioetan partehartuz, hemen finkatuak dauden edo bertan diharduten euskal enpresa publikoen transferentziak lortuz, etab.; eta, bestetik, kompetentzia eta baliabide guzti horiek ikerkuntza eta logika gidari liratekeeneko erabide arteztu eta planifikatu batez erabiliz.

Gisa horretako planifikazio batek konfidantza emango lieke enpresariei; horrela jakingo bait lukete konkretuki zein eremutan mugitu beharko luketen, zein laguntzaz baliatu ahalko diren, etab., inbertsiorako bideak erraztuz. Nolanahi ere, argi dagoen gauza da Aurrezki Kutxen eta kreditu ofizialaren baliabideak zuzen litezkeela enpresarien ihardukizuna Planak erabakitako arloetan sustatzera. Finantz baliabide hauek eta fiskoaren birratolamendutik eta hobakuntzatik letozkeenak dira ekonomiaren etorkizunerako kontatzen duten bakarrak.

2. — *Ekonomiaren instituzionalizazioa.*

Plangintza honetan babes berezi bat behar dute enpresa txikiak eta erdi-mailakoak, beren enpleguak sortzeko ahalmenagatik eta beren teknologi aldatetara eta fabrikazio berrietara moldatzeko gaitasunagatik. Hitzegin dugu lehen ere enpresa horiek

birrantolatuko lituzkeen eta exportatzeko laguntza, teknologia eta ikerkuntza aplikatu batetarako medioak emango lizkiekeen ETEMI/IPYME bat eraikitzearen garrantziaz.

Euskal industriak, duenetik abiatuz, arlo eta produktu berrietan sartu beharra dauka derrigorrez. Ezinbesteko betebeharra du hori. Alabaina, alde batera utzi beharrak daude gure herria bata zurizko tailer bihurtuko zuketan industri iraultza berri bat Euskadin lortzeko amets haiek: zeren petrokimika eta elektronika bezalako sektoreak zeharo dominatuak bait daude eta ezinezko gauza bait litzateke gure herria arlo horietan masiboki sartzea. Hala ere, horrek ez du esan nahi, gure herrian egungo produktuei aplika dakiekeen eta horiek hirugarren munduko herrien konkurrentziaren eskumenetik at utziko lituzkeen teknologia partzialki bederen sartzeko ahalmenik ez dagoenik. Erreminta-makinari aplikaturiko elektronika izan liteke, esate baterako, gisa horretako adibide bat, eta sustapen-politika egoki batek gauza izan behar luke goi teknologiazko eranskin horiek produzitzen jar daitezkeen enpresak sortzeko.

Berregokitze eta industri arlo berrietara irekitze hori lortzeko, zuzenki eskuhartu beharra daukate botere publikoek. Oraindik berrikitan Eusko Parlamentuak onetsi duen Industri Sustapenerako Elkartek eginkizun honetan espezialdu eta bidea urratuko duten enpresa publiko eraginkorrak sortzen ahalegindu behar luke, krisian aurkitzen diren enpresei subentzioak emateko eta adabakiak eransteko elkarte soil bat izatera zokoratu ordez. Era berean, antolamendu on bat eta teknologi ikerkuntzako egitura on bat duten industri sektoreei (kooperatiben taldean ari naiz pentsatzen) emango litzaiekeen laguntzak, balio lezake Euskadin produkzio berriak sartzeko, kolektibo honen enpresa-arloko jakitatea dinamika planifikatzaile batetan integratuz, Komunitate Autonomoaren aldetiko ohizko finantz laguntzak jaso litzaketan epe luzerako akordioen bidez. Egun Sozietate Anonimo Laboraletan bilduriko enpresa-talde zabalaren birrantolamendu eta birregiturapen batek, bestela erremediorik gabe galdutzat eman beharko liratekeen enplegu-sail on bat salbatzeko ahalbideak emango lituzke, eta beren ihardueran Planaren jomugan funtziotan zuzenduak izateko abantailarekin gainera.

Botere publikoen aldetik ekonomian zuzenean edo erdizuzenean jokatzeko honek, segurtasun-giro bat sortuko luke jomugetan, inbertsio pribatua ere mesedetua gertatuko litzatekeelarik. Gainera, jomuga garbi batzuekin eta tresneria ere martxan jarrita, herria ere prestatua egongo litzateke teknologia egoki bat erakar diezaioketen atzerriko inbertsioa hartzeko. Pertsonalki ez dut uste multinazional erraldoi horiek direnik hain zuzen Euskadira etorri behar eta nahi luketenak; Europa eta Ameriketako erdimailako enpresetan pentsatzen dut: arlo espezifikoean teknologi gaitasun handiaren jabe izanik, egungo textuinguru mundialaren aurrean internazionaldu beharrean aurkitzen diren enpresa horietan.

Alde batetik planifikatzeko eta bestetik teknologia berriak hartzeko jokabide konbinatu batek sor litzake merkatu berriak herrian bertan eta gero, bigarren fase batetan, munduko merkatura irtetea lortu. Energi aurrezpenak edo kutsaduraren kontrako teknikak, adibidez, abagadune ona eskaintzen dute enplegua sortzeko eta pagu-balantzari kalterik egin gabe ongizatea handitzeko. Pertsona bakoitzeko amerikanoek egun egiten diharduten inbertsioaren antzeko batekin (guk baino energia gehiago badute ere), Euskadik 10.000 milioi pezetako merkatu bat eskaini behar luke gaur egun eta 50.000 milioikoa 1990.ean; esan nahi bait da, sorreraz dezakeela erreminta-tresnarena bezalako sektore inportante bat, eta auzoko barrutietara esportatzeko ahalbide handiekin gainera.

3. — *Teknologi azpiegitura desarroilatzea.*

Birmoldaketa itzel guzti honek galdetzen du, baita, euskal botereengandik irakaskuntza profesionalaren, birtziklapenaren eta ikerkuntzaren plangintza egoki bat ere: horietxek bait dira teknologia asimilatzeko eta gerora desarroilatzeke benetako euskarri nagusiak eta euskal industriaren garapenari halako jite auzosostengatu bat eman diezaioketen erabide bakarra.

Eraldaketa politikoak

Industriaren plangintza eta birmoldapen-lan itzel guzti hori

burutuko balitz ere, enpleguaren arloan jasoko genituzkeen emaitzak urriak eta benetan dezeptzionagarriak izango lirateke. Egin-kizun horri ekin behar baldin bazaio, soilki bera gabe ondorioak oraindik okerragoak izango liratekeelako da, eta euskal ekonomia bere gainbeheratik ezin irtengo litzatekeelako.

Guzti honek trantsizioko kostu sozialen arazoa planteiatzen du: jadanik desenpleguaren itxuran jasanezin-alako gertatzen zaizkigun kostuena, hain zuzen, eta oraindik ere astunago gertatuko zaiguna, gainera, zeren gazteriaren sektorea bait da egoe-rak gehien erasotzen duena. Gazte bat bizi daiteke urte batzuz familiaren kontura, baina bistan dago egoera hori azkenean leher-tzeko zorian jartzen dela urte batzuren buruan. Orduan, nola heldu adarretatik erronka politiko fantastiko honi?

Hasieran ere esan dut, arazo honen irtenbide bakarra gizartearen eraldakuntza globalean datzala, gizartearen helburu eta funtzionamoduen eraldakuntzan noski; eta horrek esan nahi du, emigrazio politikoaz eta gainbeheradaz aparteko edozein irtenbidetik egitura sozial eta politikoen birdoikuntza gotor bat galdatzen duela Euskadin. Langile-klasea pairatzen ari den kostu ekonomiko astuna nolabait konpentsatzeko, eskuinak bere botere politikoaren parte bat utzi egin behar du orohar gizarte osoaren alde eta partikulariki enpresen alde. Zentzugabea da eta ezinezkoa gainera, euskal gizarte osoari gizon bat bera bezala lanegin erazi nahi izatea, bere kontsumo-arauak eta ohiturak aldaraztea, alokairuak beheratzea, krisian dauden enpresentzako subentzio publikoak erdiestea, plantila osoak botatzea etab., gero senperren kolektibo horretatik jalgiko litzatekeen Euskadik betiko pertsona ber-beren eskuetan jarraitzeko izan beharko badu.

Aldiz, iruditzen zait, eginahal horrek inolako zentzurik izango badu, duintasunezko gizarte bat lortzeko izan beharko lukeela soilik; eta horrek esan nahi du lan-eta kreatibitate-leku baten antza hartzen hasi behar duela Euskadik, eta ez lan bortxatuen zelai batena; hiriek komunikazio-eta kultur barruti bilakatu behar dutela; ekonomiak, ahal den neurrian, hiritarren benetako beharrei erantzuteko antolatatu behar duela, eta ez haiek kontsumatzaile soil bilakartzeko, etab. Textuinguru honetan gure ekonomia berrabiarazteko egin beharko diren dudagabeko sakrifizio guztiak badute beren zentzua eta izan litezke gainera

onartuak herriaren aldetik; bestela, sakrifizio kolektiborako edozein dei, krisia besteei leporatzeko saio bat besterik ez litzateke izango, eta seguraski ez luke inork sinetsiko eta ez luke inolatan ere herri hau aurkitzen deneko egoera kaotikotik aterako. Ezparririk gabe, denok gara zertxobait erresponsible gure herriari gertatzen zaionaren; baina iraganean erabakitzeke botere ekonomikoa eta politikoa izan duena, eta gaur egun ere duena, hori da, hori, irtenbiderik bilatzeko benetako erantzukizuna duena. Eta ez baldin badu soluziorik ematen, gaur arte bezalako norabide beretik jarraitzeko setan badirau, askoz hobere luke bide berriak bilatzen lehiatuko liratekeen beste indar politiko eta sozialei bidea libre utziko balie.

Euskaratzailea: **Gotzon Nazabal**
X. O.

LA CRISIS INDUSTRIAL EN EUSKADI **LA CRISE INDUSTRIELLE EN EUSKADI**

Euskadi no está preparada para hacer frente a la crisis económica mundial desatada, especialmente, después de la crisis del petróleo del 73. Ni tecnológica ni financiera ni políticamente está preparada para adaptarse a la revolución económica mundial, sobre todo en el sector industrial. Por una parte se carece de una tecnología moderna. Por otra, la industria vasca no es competitiva, como para desenvolverse sin una política proteccionista.

De un estudio de la CEE se deduce que de 8 subsectores industriales en fase de crecimiento ninguno está presente en Euskadi. De 18 con cierta estabilidad, sólo 4 son significativas en Euskadi, y de ellas 2 tienen graves dificultades para encontrar mercado. Pero de 21 subsectores en decadencia, 13 se ubican en Euskadi. Es ahí precisamente donde la crisis es más espectacular.

La situación actual.

La política económica seguida desde el 73, tanto a nivel español como vasco, ha sido incapaz de frenar los efectos de la crisis y preparar un modelo alternativo. La solución neoliberal de abandonarse al régimen de mercado ha agravado la crisis, sobre todo en la pequeña y mediana empresa.

Euskadi es hoy un país en declive económico. Le fallan sus dos grandes fuentes de acumulación: a) los beneficios industriales casi han desapa-

recido; b) la banca se ha refugiado en el sector comercial, obteniendo gigantescos y cómodos beneficios.

Para salir de la crisis es necesario establecer un control del sector bancario que permita financiar la pequeña y mediana empresa. Abandonarse al régimen de mercado es un suicidio para Euskadi.

Resistencia frente a la crisis

Euskadi tiene poca posibilidad de éxito industrial. Pero ni siquiera éste sería una solución para la economía del país. Hay que usar otras claves para resistir a la crisis, no para salir de ella. Se precisa un cambio total de la estructura social: modificar el productivismo y consumismo actuales.

Las líneas maestras de una política adecuada serían:

- 1.—Una planificación pública que incluya una política de reorganización empresarial, de especialización y de apoyo financiero.
- 2.—Una institucionalización de la economía, que proteja a la pequeña y mediana empresa. Ello atraería la inversión privada y extranjera.
- 3.—Transformación de la infraestructura tecnológica. La reconversión industrial requiere cambios en la Formación Profesional, así como en la investigación de la tecnología.

Transformaciones políticas

Esta transformación global de la sociedad para hacer frente a la crisis no es posible sin un reajuste de las estructuras sociales y políticas. La derecha deber ceder poder político en la sociedad en general y en las empresas en particular. Con más razón, si como hasta ahora es incapaz de hallar una salida a la crisis.

Euskadi n'est pas préparée pour faire face à la crise économique mondiale déclanchée surtout après la crise du pétrole en 1973. Elle n'est préparée ni technologiquement, ni financièrement, ni politiquement pour s'adapter à la révolution économique mondiale, surtout dans le secteur industriel. L'industrie basque, d'une part elle manque de technologie moderne et d'autre part elle n'est pas assez compétitive pour se développer sans l'aide d'une politique protectionniste.

D'une étude de la CEE on a déduit que de 8 subsecteurs industriels en stade de croissance, Euskadi n'en compte aucun; de 18 subsecteurs ayant une certaine stabilité, 4 seulement sont significatifs en Euskadi et 2 d'entre eux ont de graves difficultés pour trouver un marché; par contre, de 21 subsecteurs en faillite, 13 se situent en Euskadi. C'est là précisément que la crise est plus spectaculaire.

La situation actuelle

La politique économique suivie depuis 1973, tant au niveau espagnol que basque, a été incapable de freiner les effets de la crise et de préparer un modèle alternatif. La solution néolibérale de s'abandonner au régime de marché a aggravé la crise surtout au niveau de la petite et moyenne entreprise.

Euskadi est aujourd'hui un pays en régression économique. Il lui man-

que ses deux grandes ressources d'accumulation: a) les bénéfices industriels qui ont presque disparu; b) la banque qui s'est réfugiée dans le secteur commercial obtenant ainsi des bénéfices gigantesques et faciles.

Pour sortir de la crise il est nécessaire d'établir un contrôle dans le secteur bancaire qui permette de financer la petite et moyenne entreprise. S'abandonner au régime de marché mène Euskadi au suicide.

Résistance face à la crise

Euskadi a peu de chances d'atteindre un succès industriel. Mais même un tel succès ne serait pas une solution pour l'économie du pays. Il faut utiliser d'autres ressorts pour résister à la crise et non pour en sortir. Un changement total de la structure sociale est nécessaire de façon à modifier le désordre actuel dans la production et la consommation.

Voici les lignes maîtresses d'une politique appropriée: 1) Une planification publique qui tienne compte d'une politique de réorganisation dans l'entreprise, de spécialisation et d'appui financier. 2) Une économie qui protège la petite et moyenne entreprise; ce qui attirerait l'investissement privé et étranger. 3) La transformation de l'infrastructure technologique. La reconversion industrielle exige des changements dans la Formation Professionnelle ainsi que dans la recherche technologique.

Les transformations politiques

Cette transformation globale de la société pour faire face à la crise n'est pas possible sans un réajustement des structures sociales et politiques. La droite doit céder de son pouvoir politique dans la société en général et dans les entreprises en particulier. Et cela d'autant plus si, comme jusqu'à présent, elle est incapable de trouver une issue à la crise.